

สัมภาระทางวัฒนธรรมในการอยู่อาศัยกลุ่มชาติพันธุ์แสก จังหวัดนครพนม Cultural Baggage of Saek Ethnic Group Nakhon Phanom Province

ลักณา อนงค์ไชย^{1*} และ อติศร ศรีสวณันท์²

¹ นักศึกษาปริญญาเอก และ ² ผู้ช่วยศาสตราจารย์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ 10200

Lakkana Anongcha^{1*} and Adisorn Srisaowanunt ²

¹ Ph.D. Student and ² Assistant Professor
Faculty of Architecture, Silpakorn University, Bangkok, Thailand 10200

*Email: lakkana11anongchai@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลโดยอ้างอิงผลจากการวิจัยรูปแบบสำรวจเชิงพื้นที่ อธิบายลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้หลักการวิจัยแบบบรรยาย ควบคู่กับการสำรวจลงพื้นที่เก็บข้อมูลในงานวิจัย ตามกระบวนการปฏิบัติลงพื้นที่ภาคสนามในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เน้นการศึกษาเปรียบเทียบผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกภายใต้ความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมเป็นหลัก โดยศึกษาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษาและแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด เรือนรูปแบบผสมผสาน และเรือนรูปแบบร่วมสมัย โดยมีเรือนกรณีศึกษาทั้งหมด 15 หลัง

ผลการศึกษา พบว่า การย้ายถิ่นฐานในช่วงแรกเป็นการย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ จากความจำเป็นใน 2 ปัจจัยหลัก กล่าวคือ ปัจจัยด้านการดำรงชีพจากผลกระทบของภัยสงครามและปัจจัยด้านการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ใหม่ ถือเป็นการย้ายถิ่นฐานในระดับพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ช่วงที่สองคือหลังภัยสงคราม เป็นการย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบการกระจายตัวตามแนวคิดกระบวนการเกิดของชุมชน ใน 2 รูปแบบคือ รูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน และรูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างกลุ่มสังคมและกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมเดียวกันที่มีความคล้ายคลึงกัน ลักษณะรูปแบบเรือน สิ่งที่ยังคงอยู่ความดั้งเดิม คือ พื้นที่เรือนนอนกับพื้นที่เขีย สิ่งที่ปรับเปลี่ยน คือ พื้นที่ครัวเรือนมีการถูกจัดวางในลักษณะที่ต่างกัน สิ่งที่เปลี่ยนแปลงลงทั้ง คือ ความต่างของระดับเรือน และรูปแบบการต่อขยายเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป สะท้อนถึงวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ: สัมภาระทางวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์แสก, อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์, การตั้งถิ่นฐาน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

Abstract

This study included information derived from spatial survey research, describing the characteristics of qualitative research by using descriptive research principles with the field survey for research data collection, according to the practical methodology of vernacular architecture fieldwork. Emphasis was placed on a comparative study through residential architectural elements of Sak speakers under the Sak ethnic culture in the area of Nakhon Phanom Province. Studying settlement and vernacular architectural styles, set the criteria for selecting the case study house and divided into 3 forms: transmission cultural houses, mixed style houses, and contemporary style houses. There are a total of 15 case study houses.

The study's findings showed that early migration was characterized by an interaction pattern across regions due to the necessity of two main causes, namely the need for subsistence due to the effects of war and migration to find new interaction areas. It was the interplay between cultural shifts. The second period is after the war. It is a migration characterized by a dispersal pattern based on the concept of community settlement process in 2 forms: the form of the community settlement between individuals to groups of people and the patterns of community settlement between social groups and same cultural community groups that are similar. The remaining traditional house styles are the sleeping area and the Sia area. The adaptation is the kitchen area in the house which is arranged in a different way. The change is the difference in house levels. And the form of extension of the house that has changed reflects a new way of life under a changing context

Keywords: Cultural Baggage, Ethnic Groups Saek, Ethnic Identity, Settlement patterns, Vernacular architecture

Received: July 27, 2023; **Revised:** October 15, 2023; **Accepted:** October 27, 2023

1. บทนำ

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นความหลากหลายที่ปรากฏผ่านรูปแบบการดำรงอยู่ จากการผสมผสานทางวัฒนธรรมตามบริบทการปรับตัวที่ต่อเนื่องกันมาในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่งการย้ายถิ่นฐานจากบริบทเดิม ถือเป็นตัวแปรสำคัญส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงการคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลงความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจนอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่และสรรค์สร้างสภาพแวดล้อมขึ้นเอง เริ่มจากการปกปิดวิถีดำรงอยู่เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พัฒนาแนวคิดสามารถยอมรับถึงการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทในแต่ละช่วงเวลาของพื้นที่นั้น ๆ สิ่งเหล่านี้จึงถือเป็นพลวัตทางชาติพันธุ์ (dynamic of ethnic) ในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ปรากฏอยู่เสมอภายหลังจากการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานตามวิถีดำรงอยู่เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์

การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อดำรงอยู่ในแต่ละสถานที่นั้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่าความเป็นตัวตนหรือความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ มักจะก่อรูปเหตุการณ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับพื้นที่อยู่เสมอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วอาจปรากฏความเป็นวัฒนธรรมเก่าเดิมหรือกลายเปลี่ยนไปตามช่วงยุคสมัยที่แตกต่างได้ตลอดเวลา อรศิริ ปาณินท์ (2553) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่ปรากฏระหว่างกรายย้ายถิ่นฐานของพลวัตทางชาติพันธุ์ของชาวพวนที่ได้ย้ายการตั้งถิ่นฐานมายังลุ่มแม่น้ำภาคกลางในไทย โดยระบุว่า การย้ายถิ่นฐานนั้นพบการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมที่ชาวพวนได้หอบหิ้วมาจากเชียงขวาง สิ่งเหล่านั้นถือเป็น “สัมภาระทางวัฒนธรรม (cultural baggage)” ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ 1) สัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ อาทิเช่น วิถีการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ เรือนอยู่อาศัย และเครื่องมือที่ใช้ผ่านภูมิปัญญาในการดำรงวิถีความเป็นอยู่ตามบริบทพื้นที่ 2) สัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องไม่ได้ อาทิเช่น คติความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติทางศาสนา ภาษาพูด และระบบเครือญาติการสืบต่อภายใต้ความสัมพันธ์การครองเรือน อีกทั้ง วีระ อินพันทัง (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของลาวโซ่งที่ปรากฏ พัฒนาการดำรงอยู่ผ่านเรือนในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ระบุเนื้อความช่วงหนึ่งว่า การย้ายถิ่นฐานของลาวโซ่งในแต่ละพื้นที่ สิ่งหนึ่งที่ปรากฏคือวัฒนธรรมการดำรงอยู่ถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านการวางเรือนที่อาศัยตามพื้นที่จากคติความเชื่อดั้งเดิม (การนับถือผี) วัฒนธรรมทางคติความเชื่อที่ติดตามสืบทอดต่อกันมา จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สามารถนำไปวิเคราะห์ความเป็นสัมภาระทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมนั้นได้ กล่าวคือ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีการคงอยู่ ปรับเปลี่ยน และสูญหายตามช่วงยุคสมัยอยู่เสมอ ดังนั้นหากใช้แนวคิดเกี่ยวกับสัมภาระทางวัฒนธรรมเพื่อศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ยังคงอยู่ จะสามารถบ่งชี้ให้ชัดเจนถึงเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมนั้น

เมื่อสืบค้นข้อมูลเอกสารทางวิชาการย้อนกลับไปในช่วงปี พ.ศ. 2550 จะพบข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสก (ethnic groups saek) หรือไทแสกที่ได้อพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อหลบภัยสงครามจากแขวงคำม่วนฝั่งลาวมายังบริเวณพื้นที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของลุ่มแม่น้ำโขง (ปัจจุบันคือบริเวณพื้นที่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม) โดย ศิริพรรณ ช้ายกลาง (2550) ได้อธิบายเกี่ยวกับคำนิยามว่า “แสก” สื่อความหมายลักษณะอัตลักษณ์ทางภาษาว่า “ผู้สว่าง” หรือ “ผู้เจริญ”

สื่อความหมายของคำสัมพันธ์ในช่วงเวลาว่า “แจ้งกลางวัน” หรือ “สว่าง” ส่วนในภาษาเขียนแม้จะปรากฏเป็นตัวสะกด “ท” หากลากเสียงยาวจะมีสำเนียงออกเสียงว่า “แทรก” หรือ “ทะแทรก” มักใช้เรียกชนเผ่าพื้นถิ่นกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากฝั่งลาว สอดคล้องกับข้อมูลทางวิชาการโดย ชลธิ คำเกษ (2553) อ้างถึง สมชาย นิลอาธิ ได้อธิบายถึงการย้ายถิ่นฐานเกี่ยวกับวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์แสก โดยสืบค้นเอกสารอ้างอิงจากพงศาวดารไทย ลาว และเวียตนามผสมผสานกัน ระบุว่า ความเป็นไทแสกเริ่มจากชนพื้นเมืองจำพวก “ซา” ในฐานที่มีเชื้อสายในตระกูลภาษาไท-กะได “แท้จริงแล้วชาวแสกเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองทางด้านภาษาพูดและไม่ใช้ชนพื้นเมืองจำพวกซา” และเสนอข้อมูลสันนิษฐานเพิ่มเติมเกี่ยวกับเส้นทางการย้ายถิ่นของไทแสก ระบุว่า กลุ่มชาติพันธุ์แสกในปัจจุบันจึงมีการตั้งถิ่นฐานกระจายออกเป็น 4 กลุ่มหลักด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อพยพเข้าไปในประเทศจีน (เขตห้วงเหนือ - ได้ในมณฑลกว่างซี หรือกว่างสี) กลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อยู่ในเขตประเทศเวียตนาม กลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อยู่ในประเทศลาว (แถบหัวพัน เขตบอลิคำไซ และแขวงคำม่วน) รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อพยพเข้ามาภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย บริเวณเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม คือ บ้านอาจสามารถ บ้านไผ่ล้อม บ้านบะว่า และบ้านดอนสมอ โจอาคิม ชลีซิงเกอร์ (Schliesinger, 2003) ได้อธิบายถึงกลุ่มชาติพันธุ์แสกประเทศลาว ตั้งถิ่นฐานตามหมู่บ้านต่าง ๆ แขวงบอลิคำไซและแขวงคำม่วน หมู่บ้านส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลกันออกไป ใ้มาหาสู่กันลำบาก ชาวแสกส่วนใหญ่จึงมีความใกล้ชิด กับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ กลุ่มชาวลาวและกลุ่มไทอื่น ๆ ส่วนหมู่บ้านที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณแขวงคำม่วนใกล้ริมแม่น้ำโขง มีการไปมาหาสู่ญาติพี่น้องที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานในจังหวัดนครพนมมากกว่าในประเทศลาวด้วยกัน สมอ และโจอาคิม ชลีซิงเกอร์ (Schliesinger, 2001) ยังกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนมเป็นผลสืบเนื่องมาจากเมืองนากายโดยท้าวโองมู่ได้พาอพยพมาตั้งถิ่นฐาน ในปัจจุบันโองมู่ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษาชาวแสก อีกทั้งผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาลักษณะรูปแบบเรือนชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม โดย วิจิต คลังบุญครอง (2553) ได้สำรวจเอกลักษณ์ที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นกลุ่มแม่น้ำโขงของกลุ่มชาติพันธุ์แสก บริเวณบ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ จังหวัดนครพนม พบว่า วิถีชีวิต คติความเชื่อ ลักษณะภูมิอากาศสภาพความชื้น ที่ตั้งภูมิประเทศ ตลอดจนศาสนาประเพณีต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อลักษณะการวางผังหมู่บ้าน การวางผังเรือนและลักษณะของเรือน ของกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่คล้ายคลึงกับชุมชนในฝั่งลาว ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบของเรือน การวางทิศตัวเรือน รูปแบบของเรือนต่างๆ รายละเอียดของ โครงสร้างเรือน สัดส่วนของเรือน แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเรือน ปรากฏรูปแบบใน 2 ลักษณะคือ เรือนชนิดมีเรือนหัวลอย และเรือนชนิดที่มีเรือนเกย จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นนั้น จึงพบว่าความสำคัญที่ปรากฏแน่ชัดว่ากลุ่มชาติพันธุ์แสกหรือไทแสก มีการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานโดยข้ามแม่น้ำโขงจากฝั่งลาวมาอาศัยกระจายตัวอยู่ในบริเวณเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม อีกทั้ง สุธาสิณี บุญเกิด (2566) ได้อธิบายถึงกลุ่มชาติพันธุ์แสกขนาดใหญ่ มีมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งได้รับการธำรงรักษาไว้อย่างเหนียวแน่นและตกผลึกเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นแสก อาทิ ภาษาแสก การละเล่นแสกเต้นสาก วัฒนธรรมอาหารแบบดั้งเดิมที่ประยุกต์กับยุคสมัยใหม่ หรือประเพณีกินเตตเดนหรือวันตรุษแสก ซึ่งจัดขึ้นทุกปีเพื่อบวงสรวงผีบรรพบุรุษหรือ “โองมู่” โดยในงานจัดให้มีการเต้นสากด้วย นอกจากนี้ในช่วงวันนั้นยังกำหนดให้เป็น “งานประเพณีวันรวมใจไทแสก” ด้วย โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลอาจสามารถ ซึ่งแต่ละคุ้มซอยจำนวนสิบซอยจะร่วมกันออกร้าน จัดนิทรรศการแสดงวิถีชีวิตของชาวไทแสกในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งมีมโหรีสพสมโภชวันทั้งคืนด้วยปัจจุบันสภาวัฒนธรรมจังหวัดได้ประกาศจัดตั้งให้บ้านอาจสามารถเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่า ชุมชนแสกบ้านอาจสามารถจึงได้มีการรื้อฟื้นและอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทแสก ควบคู่ไปกับการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนและจังหวัดนครพนม

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความชัดเจนและถูกต้องเกี่ยวกับข้อมูลถึงความเก่าเดิมทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสก ผู้วิจัยจึงลงพื้นที่ภาคสนาม (เดินทางในช่วงปีพ.ศ.2561) ไปยังบริเวณพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ปรากฏผู้พูดภาษาแสกในเขตแขวงคำม่วน ประเทศลาว การลงพื้นที่ภาคสนามในครั้งนั้นได้ข้อมูลที่ใช้สนับสนุนอ้างอิงถึงการปรากฏวัฒนธรรมทางภาษาและวัฒนธรรมการดำรงอาศัยอยู่พื้นที่ภายในเรือน บ่งชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ว่า การเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกสิ่งหนึ่งที่สามารถเข้าถึงความเป็นตัวตนคือวัฒนธรรมทางภาษา เพื่อนำพาไปสู่การศึกษาเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาแสก

ข้อค้นพบดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กับลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยผู้พูดภาษาแสกในความต่างทางบริบทพื้นที่ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีสัมภาระทางวัฒนธรรมเป็นบทวิเคราะห์เพื่อใช้อธิบายผลถึง ลักษณะนำพาสืบสานเปลี่ยนถ่าย ลักษณะการปรับเปลี่ยน และลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามบริบทพื้นที่ อีกทั้งจากการสืบค้นศึกษาข้อมูลย้อนหลังยังไม่ปรากฏการศึกษาเชิงสำรวจพื้นที่ของกลุ่มชุมชนบริเวณเขตพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านในจังหวัดนครพนม

เพื่อนำมาเปรียบเทียบถึงความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน ในลักษณะกระบวนการด้านงานวิจัยที่สามารถนำเสนอข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์ผ่านการศึกษาลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนอยู่อาศัย

ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบถึงสิ่งที่ปรากฏด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แ่ก่ผ่านกรณีศึกษาเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแ่ก่จากเขตพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านในจังหวัดนครพนม จึงเป็นองค์ความรู้ตามกระบวนการวิจัยทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แ่ก่ที่ยังคงอยู่หรือปรับเปลี่ยนไปในสภาพปัจจุบัน

1.1 คำถามในงานวิจัย

“ลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแ่ก่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจากอดีตสู่ปัจจุบันพบการปรับเปลี่ยนอย่างไร และปรากฏความเป็นวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แ่ก่ที่สามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในส่วนใดบ้าง”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

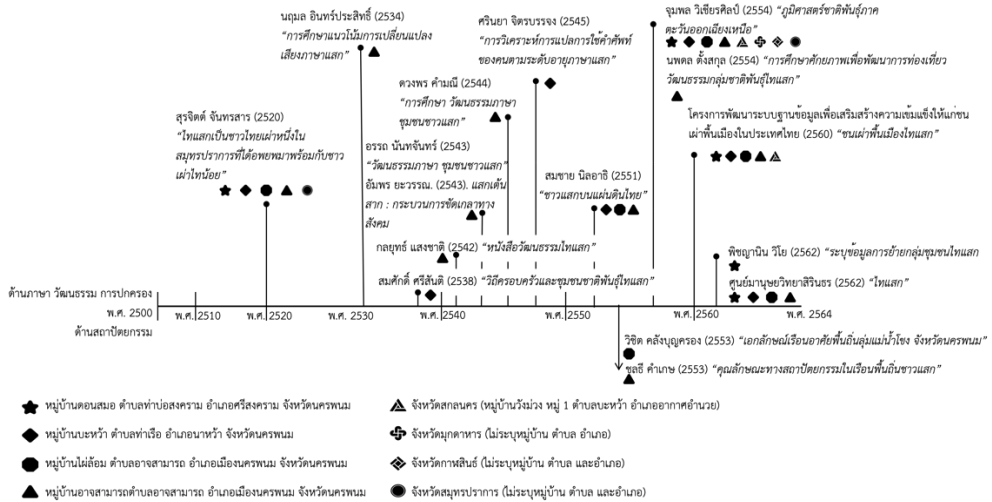
2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพเชิงพื้นที่การตั้งถิ่นฐานผ่านการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน เพื่อให้ทราบถึงเหตุปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์แ่ก่ในจังหวัดนครพนม

2.2 เพื่อศึกษาอธิบายผลวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแ่ก่ ซึ่งถือเป็นข้อบ่งชี้ที่สำคัญถึงความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์แ่ก่ที่ต่อเนื่อง จากเรือนกรณีศึกษาในเขตพื้นที่ 4 หมู่บ้าน ในจังหวัดนครพนม

2.3 เพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับข้อค้นพบด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แ่ก่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแ่ก่

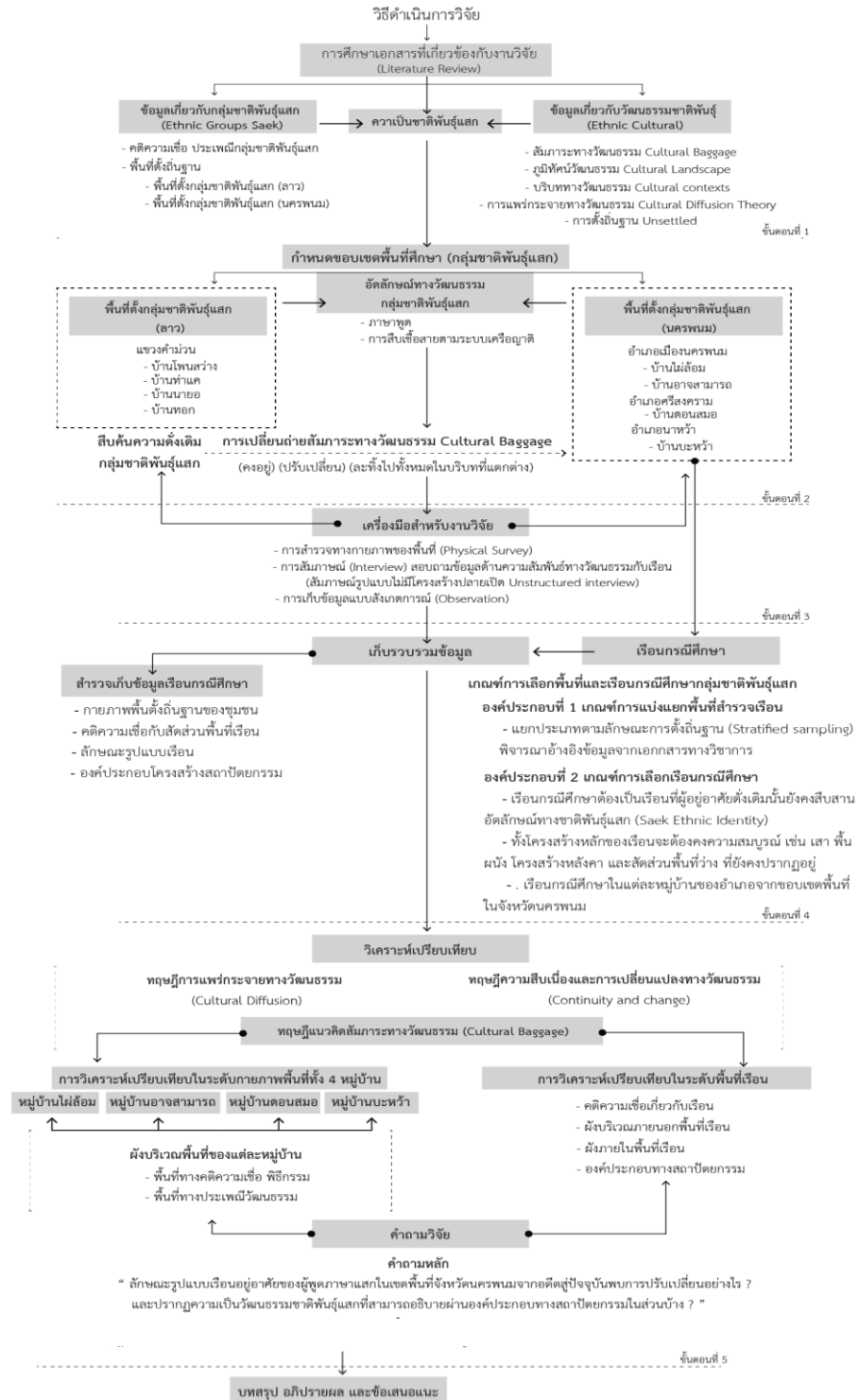
3. การทบทวนวรรณกรรม

หลังการสืบค้นเอกสารหลักฐานทางวิชาการย้อนหลัง และรวบรวมข้อมูล (data compilation) รูปแบบเชิงวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัยในช่วงระยะเวลาที่ระบุถึงแหล่งข้อมูลเฉพาะลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัยของกลุ่มผู้พูดภาษาแ่ก่“กลุ่มชาติพันธุ์แ่ก่”ในเขตพื้นที่จังหวัดจังหวัดนครพนม ในช่วงระหว่างปีพ.ศ.2500 ถึง ปีพ.ศ. 2564 จากการศึกษาคำอธิบายเอกสารหลักฐานทางวิชาการจำนวนทั้งหมดของแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมกลุ่มผู้พูดภาษาแ่ก่ พบว่ามี 14 แหล่งข้อมูล ที่สามารถระบุรายละเอียดการเคลื่อนย้ายพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัยของกลุ่มผู้พูดภาษาแ่ก่ได้อย่างชัดเจน ถึงเหตุผลในการเลือกพื้นที่การตั้งถิ่นฐาน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะกลุ่มข้อมูล กล่าวคือ 1)กลุ่มข้อมูลด้านสถาปัตยกรรม 2)กลุ่มข้อมูลด้านภาษาวัฒนธรรม และการปกครอง กลุ่มข้อมูลดังกล่าวนี้ สามารถนำมาใช้สำหรับอ้างอิงในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเลือกพื้นที่สำรวจภาคสนาม เพื่อกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาในระดับพื้นฐานถึงตำแหน่งการตั้งถิ่นฐานของเรือนอยู่อาศัย และชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาแ่ก่ ของแต่ละเขตอำเภอพื้นที่ในจังหวัดนครพนม

ภาพที่ 1 แสดงช่วงระยะเวลาที่ระบุข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและภาษาวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาแสง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

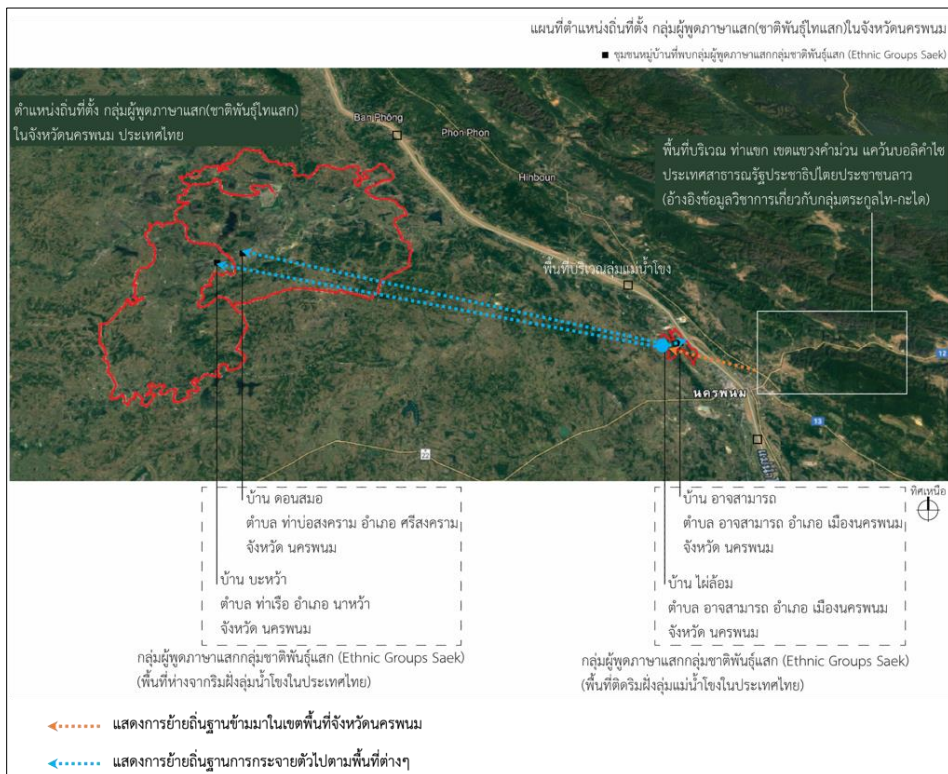
ภาพที่ 2 แสดงรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย

5. ผลการศึกษา

5.1 การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานและการจัดวางผัง

1) การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

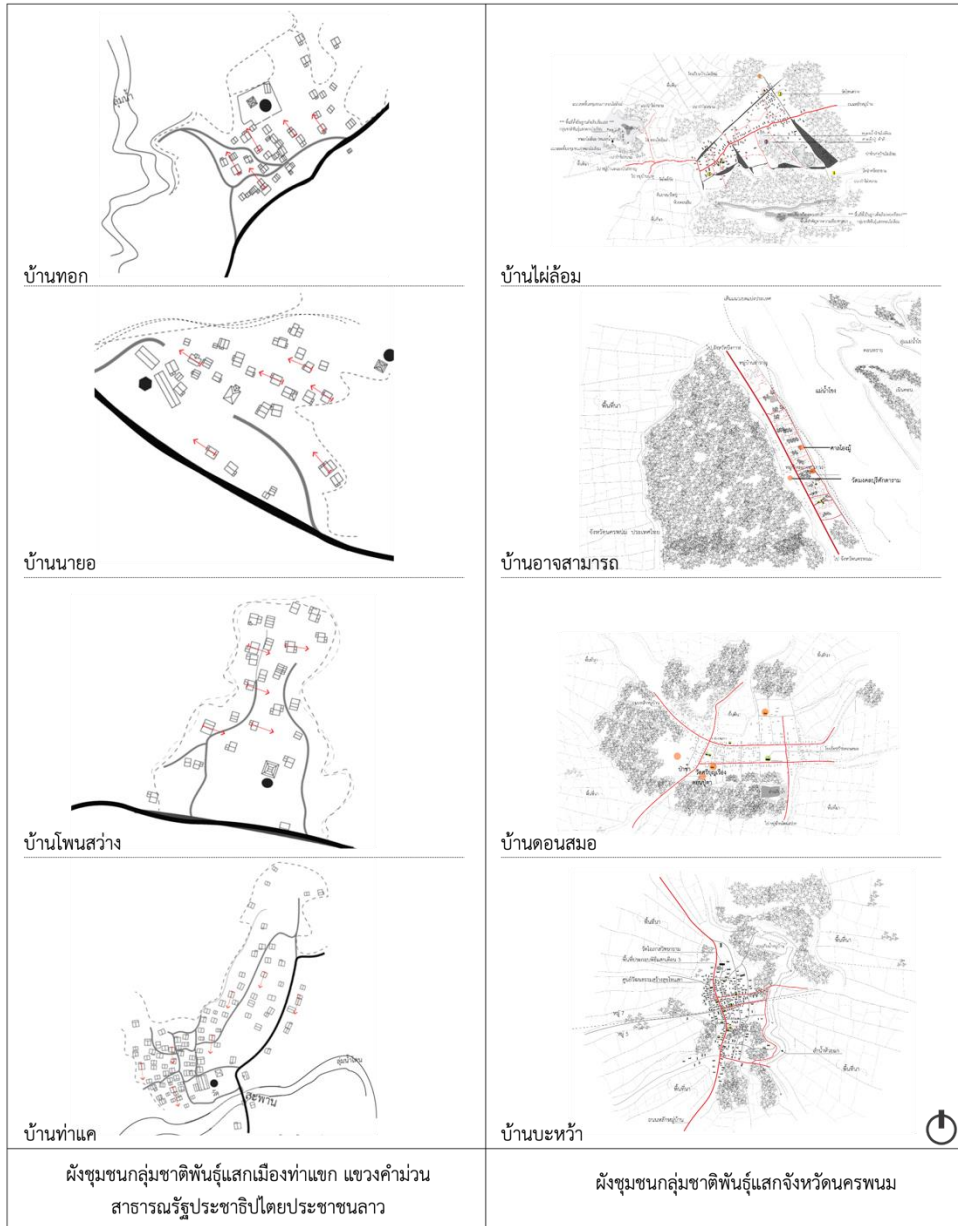
จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในภาคสนาม ในการสำรวจลักษณะทางกายภาพสภาพแวดล้อม ชุมชน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน พบว่าการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม เริ่มจากการย้ายถิ่นฐานข้ามมาในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม ลักษณะการตั้งชุมชน ถือเป็นลักษณะการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์แบบกระจายตัว กล่าวคือ จากข้อมูลผลสำรวจศึกษาพื้นที่ในหมู่บ้านไผ่ล้อม อำเภอมืองนครพนม พบหลักฐานที่ปรากฏบ่งชี้ให้ทราบถึงการตั้งชุมชนในระยะเริ่มต้นของชุมชนชาติพันธุ์แสกที่อพยพย้ายถิ่นฐานจากแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มารวมกันบริเวณพื้นที่ “เนินดอนปู่” ซึ่งอยู่ตำแหน่งด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่หมู่บ้านไผ่ล้อมในปัจจุบัน ถือเป็นตำแหน่งถึงจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาติพันธุ์แสก ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ในจังหวัดนครพนม สอดคล้องกับการลงพื้นที่สำรวจโดยผู้วิจัย และบุคคลตัวแทนหมู่บ้านไผ่ล้อม ก่อนที่จะกระจายตัวไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หมู่บ้านที่สามารถ หมู่บ้านดอนสมอ และหมู่บ้านบะหว้า

ภาพที่ 3 แสดงผังการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

2) การวางผังชุมชนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

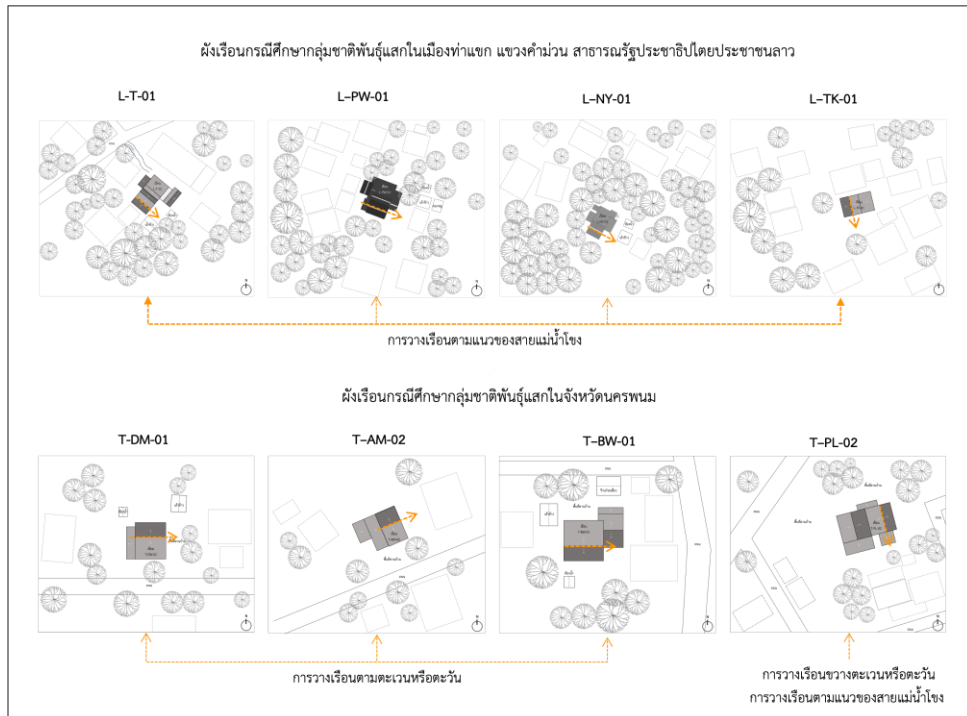
การวางผังชุมชนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ระหว่างผังชุมชนในภาพรวมระหว่างกรณีศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม กับพื้นที่ศึกษาในเขตพื้นที่ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของ ผังชุมชนภายใต้บริบททางกายภาพภูมิศาสตร์ที่ต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบผังชุมชนผังชุมชนในภาพรวมระหว่างกับผังชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมกับผังชุมชนในเขตพื้นที่
แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากผังชุมชนกรณีศึกษาในแต่ละหมู่บ้านจะเห็นได้ว่า ลักษณะการวางแนวเส้นทางหลังคาของเรือนหลังเก่าที่อายุมากกว่า 50 ปี
ขึ้นไป จากผลสำรวจการวางทิศทางตำแหน่งของเรือน ปรากฏลักษณะรูปแบบการวางแนวเส้นทางหลังคาของเรือนมักอยู่ในทิศทางขวาง
ตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศใต้-เหนือ) ซึ่งกลุ่มเรือนส่วนใหญ่จะหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชน ลักษณะรูปแบบเช่นนี้จะปรากฏ
อยู่ในกลุ่มเรือนของ 3 หมู่บ้าน กล่าวคือ หมู่บ้านท่าแค หมู่บ้านนายอ และหมู่บ้านทอก ส่วนกลุ่มเรือนหมู่บ้านโพนสว่างนั้น เรือนหลัง
เก่าที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป มักจะหันการวางแนวเส้นทางหลังคาของเรือนไปในทิศทางตามตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศตะวันออก-ทิศ
ตะวันตก) และหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชนเช่นเดียวกับชุมชนอื่น

อย่างไรก็ตาม ภาพแสดงการเปรียบเทียบผังชุมชนผังชุมชนในภาพรวมระหว่างกับผังชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมกับผังชุมชนในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถอธิบายข้อดีที่สังเกตเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบการวางผังและทิศทางแนวการวางเส้นทางหลักของเรือนกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์หลักของทั้ง 2 ขอบเขตพื้นที่ที่ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบการวางตำแหน่งของทิศทางพื้นที่เรือนกรณีศึกษา

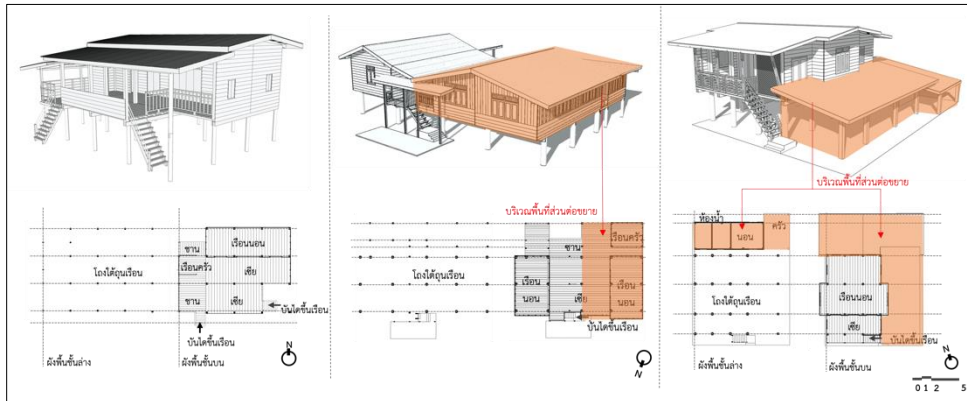
5.2 การวิเคราะห์ทางด้านสถาปัตยกรรม

1) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของเรือน (function relationship) ในผลการศึกษาเรือนกรณีศึกษาของทั้ง 3 กลุ่มรูปแบบ จะพบความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของเรือน (หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยและการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยที่ต่อเนื่องกันนั้น จะพบว่าพื้นที่ความสัมพันธ์ของเรือนกรณีศึกษา คือ “เขีย”และ“เรือนนอน” ถือเป็นพื้นที่จุดเริ่มแรกของพื้นที่ใช้สอยแบบเชื่อมต่อ (transition space connect) ภายในตัวเรือนกรณีศึกษาโดยปรากฏรูปแบบการเข้าถึงเรือนจากพื้นที่เขียบันไคผ่านเข้าสู่ตัวเรือนโดยมีโถงกลางบ้านในลำดับที่สองเป็นพื้นที่เชื่อมต่อของพื้นที่อื่น ๆ ของตัวเรือน โดยโถงกลางเรือนนี้เปรียบเสมือนตัวเชื่อมหลักของเรือน

จากการพิจารณาวิเคราะห์เรือนกรณีศึกษาทั้ง 15 หลังเกี่ยวกับประเด็นพื้นที่เชื่อมต่อภายใต้ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ชั้นบนของเรือนจะพบว่า พื้นที่ที่มีลักษณะรูปแบบการเข้าถึงเรือนมักจะเริ่มต้นจากจากบันไคผ่านเข้าสู่ตัวเรือนโดยมี เขีย บริเวณกลางเรือนเปรียบเสมือนโถงกลางเรือนเป็นพื้นที่เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ โดย เขียบันไคเชื่อมต่อไปยังเขียหน้าเรือนนอน เขียถือว่าเป็นตัวเชื่อมพื้นที่ใช้สอยในส่วนต่างๆภายในเรือน

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาหลักในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมนั้น จึงพบการปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้สอยและต่อเติมพื้นที่เรือนตามจำนวนของผู้อยู่อาศัยเรือนในแต่ละช่วงสมัย กล่าวคือ พัฒนาการของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนอยู่อาศัยจะคล้อยตามบริบทของพื้นที่ตามความต้องการทางสังคมแบบระบบเครือญาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการก่อรูปแบบเรือนตามลักษณะระดับการปรับตัวจากสภาพทางสังคมแบบร่วมสมัย โดยสามารถจำแนกรูปแบบ

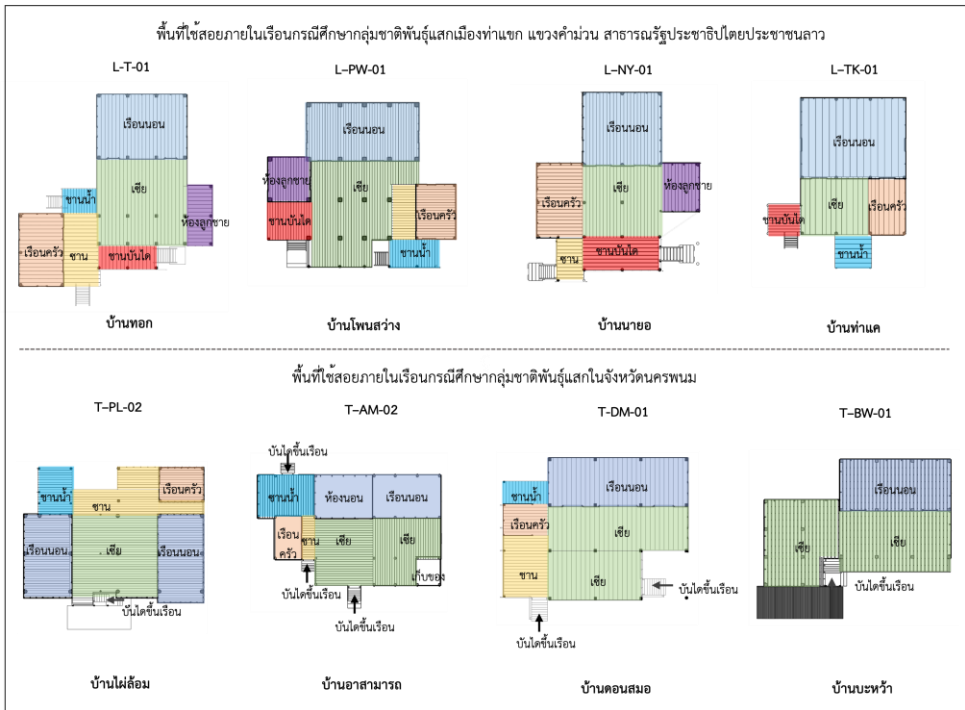
เรือนตามลักษณะระดับการปรับตัวออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด (แบบดั้งเดิม) 2. กลุ่มเรือนรูปแบบผสมผสาน (เรือนหัวลอย) และ 3. กลุ่มเรือนรูปแบบร่วมสมัย

ภาพที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและรูปแบบการต่อขยายเรือน
กรณีศึกษาในจังหวัดนครพนม

ซึ่งการปรากฏความเป็นวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสดงที่สามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม จะพบความคล้ายคลึงกันของการจัดวางพื้นที่ใช้สอยบริเวณใต้ถุนและพื้นที่ชั้นบนของตัวเรือน จะมีพื้นที่เชื่อมต่อหลักของเรือนในส่วนของเซีย หากนำไปเปรียบเทียบกับเรือนผู้พูดภาษาสแกนในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถือเป็นพื้นที่หลักที่เป็นส่วนเชื่อมโยงพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน

จากการศึกษาได้นำรูปแบบการใช้พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาเรือนผู้พูดภาษาสแกนในจังหวัดนครพนม เปรียบเทียบกับเรือนผู้พูดภาษาสแกนในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะสังเกตได้ว่าในพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นจะมีรูปแบบการใช้สอยพื้นที่มากกว่าในจังหวัดนครพนม และมีพื้นที่ต่อขยายบนเรือนสำหรับลูกชายซึ่งเป็นส่วนต่อเติมภายหลังเมื่อมีครอบครัว แต่ในพื้นที่จังหวัดนครพนมจะไม่มีพื้นที่ส่วนนี้ เนื่องจากการขยายครอบครัวโดยสร้างเรือนหลังใหม่ และบางเรือนมีการต่อเติมในพื้นที่ด้านล่างของเรือน ดังรูปด้านล่าง และมีการสรุปตารางพื้นที่ใช้สอยและองค์ประกอบในเรือนของทั้งสองพื้นที่ว่ามีส่วนไหนที่เหมือนกันและยังคงอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณศึกษา เรือนผู้พูดภาษาสกลในจังหวัดนครพนม เปรียบเทียบกับเรือนผู้พูดภาษาสกลในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดการเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยและองค์ประกอบเรือน

	รายละเอียดองค์ประกอบเรือน	เรือนกรณศึกษา แขวงคำม่วน (สปป.ลาว) ดั้งเดิม	เรือนรูปแบบจาก วัฒนธรรมสืบทอด (ไทย) ดั้งเดิม	เรือนรูปแบบ ผสมผสาน(ไทย) ปรับเปลี่ยน	เรือนรูปแบบร่วม สมัย (ไทย) เปลี่ยนแปลง	สิ่งที่คงอยู่ใน เรือน (ไทย)
องค์ประกอบเรือนเดิม	ใต้ถุนเรือน	/	/	/	/	
	บันไดหลัก	/	/	/	/	
	บันไดรอง(ขานครัว)	/	/			
	เสี้ย	/	/	/	/	
	เสี้ยหน้าเรือนนอน	/	/	/	/	
	เรือนนอน	/	/	/	/	
	ครัวไฟบนเรือน	/	/	/		
	ขานครัว	/	/	/		
	ขานน้ำ	/	/	/		
	ขานพักบันได	/		/		
องค์ประกอบใหม่	ต่อเติมห้องลูกชายบนเรือนเดิม	/				
	ต่อเติมครัวชั้นล่าง				/	
	ห้องน้ำแยกจากเรือน	/	/	/		
	ห้องน้ำชั้นล่าง				/	
	ต่อเติมเรือนเชื่อมเรือนเดิม			/		

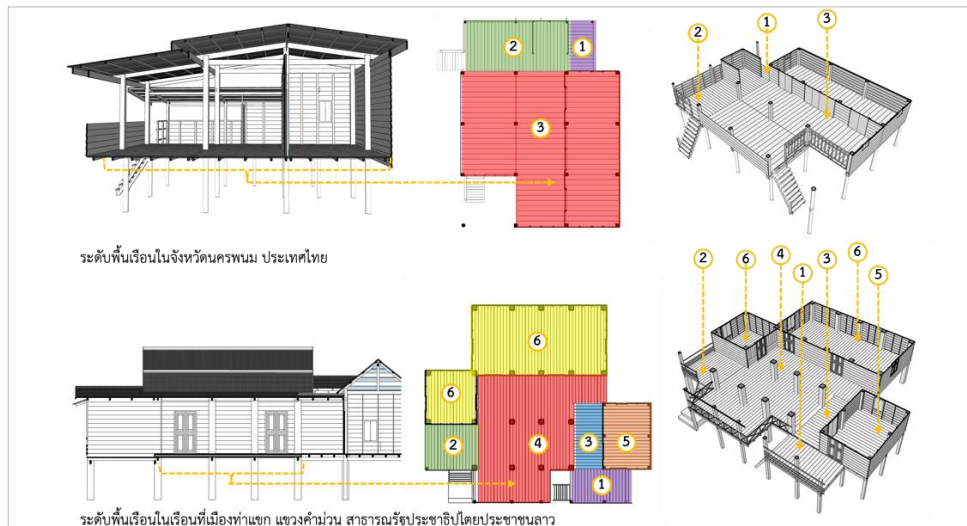
2) ระดับพื้นเรือน

จากการศึกษาและการสำรวจเรือนกรณีศึกษา จะพบความแตกต่างในส่วนองระดับความสูงต่ำระหว่างพื้นที่ที่ใช้สอยภายในเรือน อาทิเช่น ระดับความสูงต่ำที่แตกต่างของเรือนนอนกับระดับพื้นที่เขียของเรือนผู้พูดภาษาแสดในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจะมีระดับเสมอกัน ส่วนเรือนผู้พูดภาษาแสดในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะมีระดับที่ต่างกันระหว่างเรือนนอนและเขีย พื้นที่เขียบริเวณหน้าเรือนนอนจะลดระดับต่ำกว่าพื้นเรือนนอน

แต่จากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และตั้งข้อสังเกตประเด็นด้านระดับความต่างระหว่างพื้นเรือน จึงพบว่าเรือนกรณีศึกษาที่มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป ที่ระบุการปลูกเรือนในปี พ.ศ. 2471 มีเรือนกรณีศึกษาเพียง 2 หลัง คือ ที่ปรากฏถึงลักษณะรูปแบบความแตกต่างที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นด้านระดับความต่างระหว่างพื้นเรือนนอนและพื้นที่เขียที่มีลักษณะระดับพื้นลดลงต่ำกว่าระดับพื้นเรือนนอน ซึ่งลักษณะรูปแบบพื้นดังกล่าว มักจะปรากฏรูปแบบลักษณะระดับความต่างของพื้นเรือนเช่นนี้จากเรือนกรณีศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาแสดในเขตพื้นที่ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

อีกทั้ง เรือนดังกล่าวยังเป็นเรือนที่ปลูกสร้างในช่วงระยะแรกของการตั้งหมู่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม หากย้อนหลังกลับไปศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้มีการอธิบายในประเด็นเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสดจากฝั่งเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะพบว่าช่วงระยะเริ่มแรกที่กลุ่มชาติพันธุ์แสดตั้งถิ่นฐานคือ บริเวณพื้นที่หมู่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในปัจจุบัน

หากเปรียบเทียบพื้นที่ที่ใช้สอยภายในเรือนผู้พูดภาษาแสดในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจะเห็นความต่างเนื่องจากจะมีระดับที่ไม่ซับซ้อนและไม่มีความต่างกันมากนัก แต่ระดับเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะมีความหลากหลายและมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปในการใช้งาน

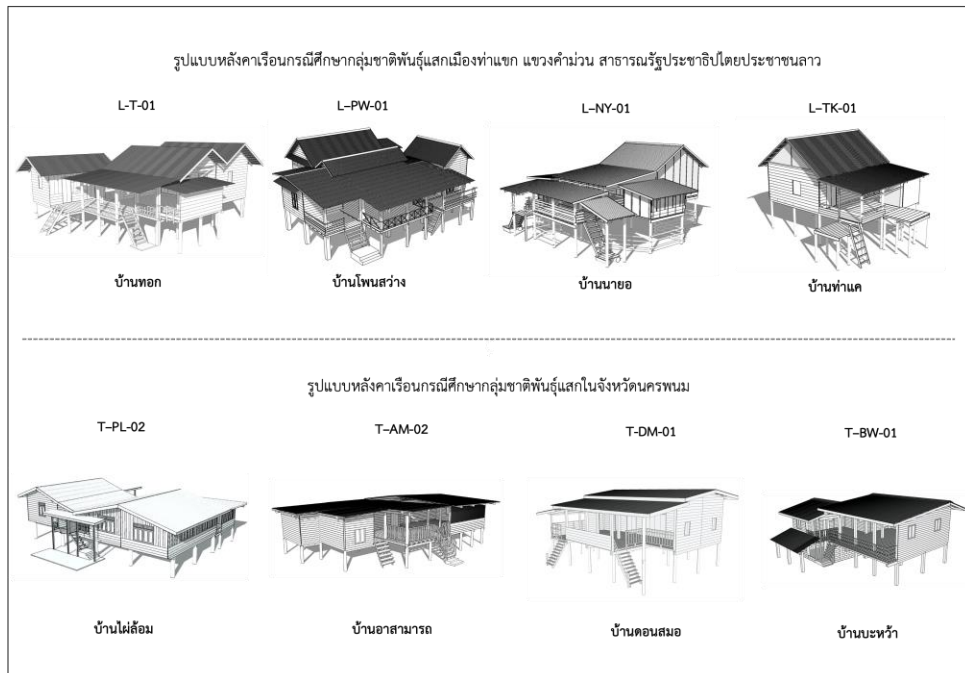

ภาพที่ 9 แสดงการเปรียบเทียบระดับพื้นเรือนที่มีความต่างกัน ใน เรือนผู้พูดภาษาแสดในจังหวัดนครพนมและเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3) ลักษณะและรูปแบบหลังคา

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบของหลังคาเรือนผู้พูดภาษาแสดในจังหวัดนครพนม มีระดับความลาดชันที่ต่ำกว่าเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากวัสดุที่ใช้มุงหลังคาในแบบดั้งเดิมก่อนที่จะมีการมุงสังกะสี รูปแบบลักษณะโครงสร้างหลังคา เป็นการมุงด้วยแป้นไม้มาก่อน จึงทำให้ระดับความลาดชันของหลังคาที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความสูงกว่าระดับหลังคาในจังหวัดนครพนม อีกทั้งประเด็นของระยะช่วงเสา ในจังหวัดนครพนมที่มีความห่างมากกว่า จึงทำให้ รูปแบบของหลังคาแบนราบ มากกว่า

ภาพที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบหลังคาเรือนที่มีความต่างกัน ใน เรือนผู้พูดภาษาแกลในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมและเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

6. สรุปผลการศึกษา

การตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แกลในจังหวัดนครพนม

การย้ายถิ่นฐานในช่วงแรก เป็นการย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ (spatial interaction) จากความจำเป็นใน 2 ปัจจัยหลัก กล่าวคือ ปัจจัยด้านการดำรงชีพจากผลกระทบของภัยสงครามทางการเมืองและการปกครองและปัจจัยด้านการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ใหม่ ถือเป็นการย้ายถิ่นฐานในระดับพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ช่วงหลังภัยสงครามทางการเมือง การย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบการกระจายตัวตามแนวคิดกระบวนการเกิดของชุมชน ใน 2 รูปแบบคือ รูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน และรูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างกลุ่มสังคมและกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมเดียวกันหรือที่เรียกว่า กลุ่มชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกัน (homogeneity community)

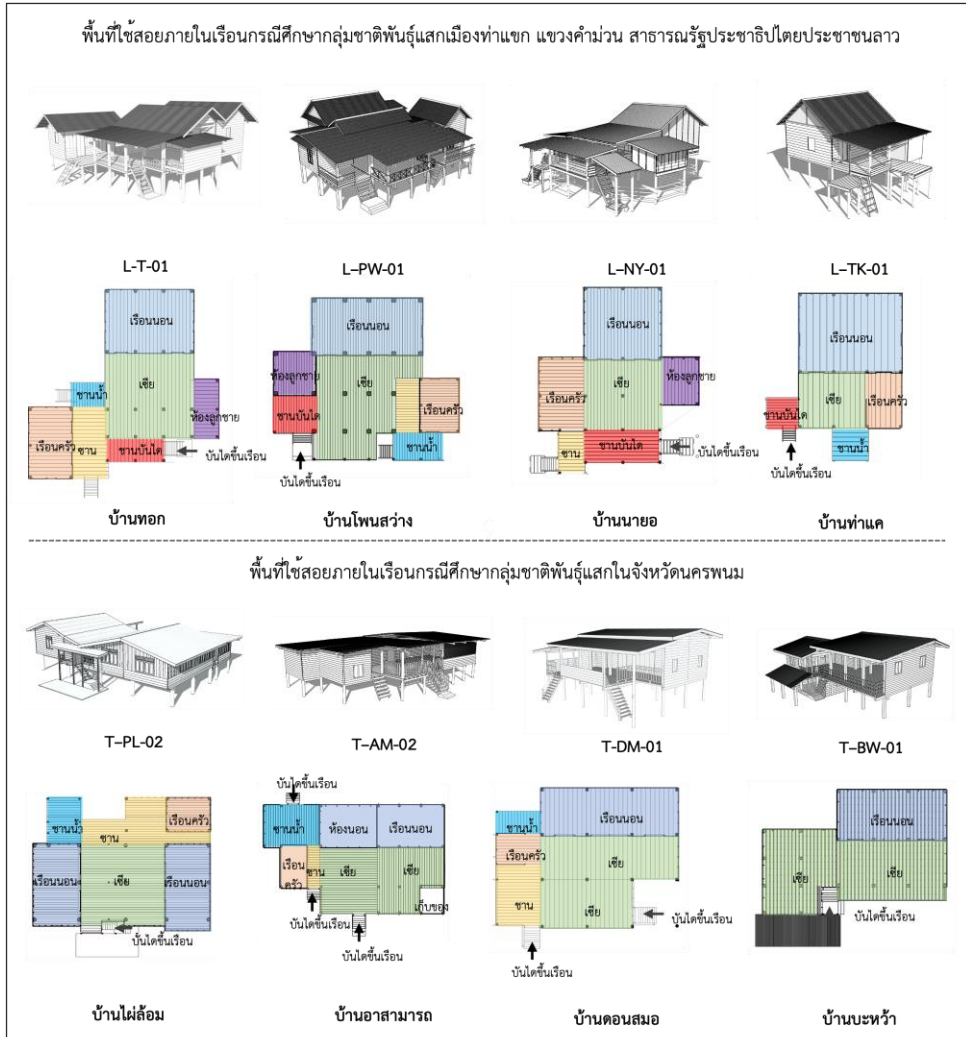
การใช้พื้นที่ภายในเรือน

สิ่งที่คงอยู่ความดั้งเดิม คือ พื้นที่เรือนนอนที่เป็นเรือนหลักหรือเรือนประธาน พื้นที่เสียและเสียหน้าเรือนนอนที่เป็นส่วนเชื่อมระหว่างเรือนนอนส่วนต่างๆ การคงได้เรือนเพื่อเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น พักผ่อน และเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร บ้านใดหลักในการขึ้นเรือน โดยถ้าเป็นเรือนดั้งเดิมจะยังคงมีบันไดขึ้นสองทางคือมีบันไดหลักและบันไดรองที่มีความเหมือนกัน และองค์ประกอบผังการวางเรือนที่ยังคงความเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงของความเป็นเครือญาติ ทั้งเรือนผู้พูดภาษาแกลในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สิ่งที่ปรับเปลี่ยน คือ พื้นที่ครัวบนเรือนผู้พูดภาษาแกลในจังหวัดนครพนม จะเป็นการเชื่อมต่อจากตัวเรือนหลัก โดยมุ่งหลังคาเตี้ยจากด้านข้างของตัวเรือน เชื่อมต่อกับขานบันไดทางรองและเชื่อมต่อกับขานน้ำ ซึ่งต่างจากเรือนผู้พูดภาษาแกลในเมืองท่าแขก

แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีลักษณะการแยกตัวเรือนครัวออกไปและหันหลังคาขวางกับสันหลังคาตัวเรือนนอนหรือเรือนประธาน

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงละทิ้ง คือ ความต่างของระดับที่แตกต่างกันในส่วนของเรือนนอนและเขีย อีกทั้งการต่อเติมห้องลูกชายบนเรือน และการสร้างครัวต่อเติมด้านล่างเรือน

ภาพที่ 11 แสดงผังการจัดวางพื้นที่ใช้สอยเรือนในพื้นที่จังหวัดนครพนมและเรือนในพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กลุ่มชุมชนชาติแสดที่ปรากฏวัฒนธรรมร่วมสมัยจากการปรับเปลี่ยนสู่รูปแบบวัฒนธรรมร่วม (contemporary cultural changing for common culture) จนก่อรูปความสัมพันธ์ระหว่างกันจากวัฒนธรรมเฉพาะตน (importance and relation for individual culture) ซึ่งการปรับตัวสู่วัฒนธรรมสังคมใหม่นั้น จะอาศัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำเนิดชุมชนย่อยตามมา การปรับเปลี่ยนดังกล่าวมักจะส่งผลให้ลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสดในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมเปลี่ยนไปจากอดีตในส่วน of พื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ และต่อเติมส่วนขยายของเรือนออกไปตามจำนวนผู้อยู่อาศัยในสภาพปัจจุบัน ตามลักษณะรูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรม (assimilation) ที่ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมหลัก (dominant culture) และวัฒนธรรมรอง (subordinate culture)

อาทิเช่น การปิดล้อมผนังพื้นที่บางส่วนของบริเวณใต้ถุนเรือนเพื่อใช้สำหรับพักอาศัยเพิ่ม และการปรับเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาหรือวัสดุในส่วนองค์ประกอบสถาปัตยกรรมอื่น ๆ รวมถึงการต่อขยายในส่วนหลังคาเพื่อปิดบังแสงแดดและน้ำฝน

ทั้งนี้ การแสดงตัวตนความเป็นชาติพันธุ์ในสภาพปัจจุบันเริ่มเปิดโอกาสกว้างมากขึ้น ส่งผลให้ความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนเริ่มชัดเจนสู่ความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา อาทิเช่น ภาษาพูดที่ใช้สื่อสารระหว่างคนในชุมชนภายใต้บริบททางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถบ่งชี้ได้ว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในเรือนนั้น มีความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์ใด ถือเป็นลักษณะนำพาสืบสานเปลี่ยนถ่าย (ดั้งเดิม) ซึ่งรูปแบบลักษณะที่ปรากฏสามารถอธิบายถึงองค์ประกอบลักษณะหนึ่งทางสัณนิษฐานทางวัฒนธรรมได้ อีกทั้ง ยังมีปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมอยู่ร่วมด้วยเสมอ

ข้อสังเกตและข้อควรระวังเรื่องการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ควรจะทำการเปรียบเทียบด้านกายภาพเพียงอย่างเดียว เนื่องจากจะทำให้ให้กลุ่มวัฒนธรรมย่อยตกขอบไป ควรมองเห็นความซับซ้อนและเงื่อนไขทางสังคม ที่ผลักดันให้เกิดแนวทางการมองสถาปัตยกรรมแนวทางใหม่คือ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่ถูกกลืนกลาย แต่ยังคงมีสำนึกทางสังคมของกลุ่มตนเองในแง่ภาษา พิธีกรรม ความทรงจำร่วมโดยมีความพยายามปรับตัวกลมกลืนเข้าหากลุ่มหลัก ๆ กลุ่มอื่นภายใต้เงื่อนไขใหม่อยากเป็นคนอื่น ด้วยรูปแบบการอยู่อาศัย การใช้พื้นที่ทางสถาปัตยกรรม และวัสดุตามสมัยนิยม

7. การอ้างอิงเอกสารอ้างอิง

- ชลธิ์ คำเกษ. (2553). *คุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายในเรือนพื้นถิ่นชาวแสก กรณีศึกษา บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม จังหวัดนครพนม*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงพร คำมณี. (2544). *การศึกษาชุมชนชาวแสก กรณีศึกษาหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม*. [บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- นพดล ตั้งสกุล. (27-29 มกราคม 2554). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก. *การพัฒนาอนาคตชนบทไทย : รากฐานที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน*.การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจิต คลังบุญครอง. (2553). *เอกลักษณ์ที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นลุ่มน้ำโขง จังหวัดนครพนม*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- วิไลวรรณ ขษฐานันท์. (2519). *ภาษาแสก*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.
- วีระ อินพันทัง. (2552). *เรือนลาวโซ่ง: การกลายรูปในรอบสองศตวรรษ*. สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- ศรินยา จิตบรรจง. (2545). *การวิเคราะห์การแปรการใช้คำศัพท์ของคนสามระดับอายุในภาษาแสก อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2538). *วิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสก บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม*.
- สุธาสนี บุญเกิด. (2566, 17 มิถุนายน). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย “แสก”*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). <https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic/209/>
- สุรจิตต์ จันทระสา. (2520). *จังหวัดนครพนมในอดีต*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- อรศิริ ปาณินท์. (2553). การเปลี่ยนถ่ายสัณนิษฐานทางวัฒนธรรมของชาวพน : จากเชียงขวางสู่ลุ่มน้ำภาคกลางของไทย. *หน้าจั่วว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย*, (7), 134-165.
- อรศิริ ปาณินท์. (2555). *บ้านและเรือนพนบางปลาหมึก: จากเชียงขวางสู่ลุ่มแม่น้ำภาคกลางของไทย*. สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- อัมพร ยะวรรณ. (2543). *แสกเด่นซาก : กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ศึกษากรณีแสกเด่นซากหมู่บ้านอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม* [บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร].

Schliesinger, J. (2001). *Thi Groups of Thailand : Profile of the Existing Groups, Volume 2*. Bangkok: White Lotus.

Schliesinger, J. (2003). *Ethnic Groups of Laos : Profile of Austro-Thai-Speaking Peoples, Volume 3*. Bangkok: White Lotus.